

SLOVENŠČINA IZPISKI

OTON ŽUPANČIČ

- rodil se je v Vinici v Beli Krajini
- srednjo šolo je obiskoval v Novem Mestu, kasneje pa v Ljubljani
- študij je nadaljeval na Dunaju – študiral je geografijo in zgodovino
- potem se je vrnil v Ljubljano, ter opravljal službe kot so: domači učitelj, mestni arhivar, prevajalec...
- živel je tudi v Parizu in na Dunaju
- bil je urednik Zvona in član SAZU
- ob 70. letnici je postal častni doktor
- umrl je v Ljubljani

DELA: - Čaša opojnosti (pesniška zbirka)
- Čez plan (poezija)
- Samogovori
- V zarje Vidove
- Zimzelen pod snegom
- Otroška poezija: Pisanice, Lahkih nog naokrog, Sto ugank, Ciciban)
- Drame: Noč na verne duše, Veronika Deseniška)
- Esej: Ritem in metrum

PREBRALI SMO: - Ti skrivnostni moj cvet
- Zvečer
- Vihar
- Ob Kvarneru
- Slap
- Z vlakom
- Zemljevid
- (Poezija za otroke->)Otroci spuščajo mehurčke, Pismo, Vrabci in strašilo
- Duma

DUMA

- zbirka: Samogovori
- slog: izrazito impresionistični
- zgradba: 2 dela + sklep
- zunanja oblika: 6 zadnjih kitic pa je štirivrstičnic
- verz: na začetku je svobodni verz, nato pa daktinski
- motivi: domovina (kmečki motivi, hrepenenje, ljubezen, otroštvo, mladost, vas...), tujina (civilizacija, napredek, smrt)
- izraz *duma* pomeni: otožna ljudska pesem

1. del

ženski glas

domovina

- opeva idilično kmečko življenje, mir in varnost
- »Zelena pesem«

moški glas

tujina

- moderna civilizacija, napredek, optimizem
- »Pesem mest«

2. del

spomini na otroštvo

kmečka idila

- »Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti«

žalostna resničnost

- izseljevanje, gospodarska zaostalost, pomanjkanje
- »Hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesti«

Sklep

- zadnjih 6 kitic
- retorična vprašanja, ki izražajo pesnikovo zaskrbljenost
- Ali bo z izseljevanjem del slovenskega naroda za vedno izgubljen?
- Kako se odpreti v svet in ohraniti samostojnost?

SOPOTNIKI MODERNE

- To so bili pisatelji, ki so pisali v času Moderne, vendar so iskali nove smeri
- To so: Izidor Cankar, Alojz Gradnik, Zofka Kveder, Fran Miličinski, Fran Seležki Finžgar

IZIDOR CANKAR

- rodil se je v Šidu pri Sremu
- bil je duhovnik, vendar je poklic zapustil
- doktoriral je iz umetnostne zgodovine
- bil je urednik revije Dom in svet, pripovednik, kritik, esejist
- umrl je v Ljubljani

DELA: - roman: S poti
 - knjiga: Obiski

S POTI

- čas: pred 1. sv. Vojno
- pripovedovalec: prvoosebni
- literarna zvrst: moderni roman, esejistični roman, potopisni roman, umetnosti roman, psihološki roman, poučni roman
- tematika: umetnostno-erotični roman, gre za esteticizem (umetnost) in telesno duhovnost
- osebe: Fritz, Ciril, Ester, Karla

Ciril - razmišlja o kulturni znamenitosti, je umirjen umetnostni zgodovinar
 Fritz – je razdvojen, niha med vero in nevero, med resnico in dvomom, je samovšečen, nemiren, odtujen in niha med zaročenko Ester in omamno plesalko Karlo

Dogajanje je:

- zunanje: Nmec Fritz in Slovenec Ciril potujeta po severni Italiji, (poglavja): Venezia, Verona, Laigo di Como, Laino, Milano, Firenze
- notranje: najprej Fritzovo razmišljanje o umetnosti, potem o plesni umetnosti, besedni umetnosti, nato pa Fritzova razdvojenost
- prebrali smo odlomek Assunta (Fritz in pripovedovalec si v beneški akademiji ogledujeta Tizianovo Assunto-sliko)

ALOJZ GRADNIK

- rodil se je v Medani v Goriških brdah
- oče je bil Slovenec, mati pa Italijanka
- Nemško gimnazijo je obiskoval v Gorici, kjer je bil znan kot dober pevec
- na Dunaju je študiral pravo
- bil je samotarski, vase zaprt
- umrl je v Ljubljani

DELA: - Pesniške zbirke:

- Padajoče zvezde
- De profundis
- Harfa v vetru
- Pot bolesti
- Večni studenci
- Bog in umetnik
- Pesmi o Mariji
- Pojoča kri
- prevajal je iz kitajščine, španščine, italijanščine

GRADNIKOV PESNIŠKI OPUS JE RAZDELJEN NA 3 DELE:

1.) *Ljubezenske pesmi*

- največkrat so izpovedane iz ženskih ust
- po Prešernu je naš največji ljubezenski lirik
- veliko pesmi je posvetil Mariji Švala
- enači ljubezen s smrtjo in obratno
- bistvo ljubezni je hrepenenje, predajanje sebe sočloveku
- vendar taka ljubezen, ki predstavlja popolno predanost je možna šele po smrti
- PREBRALI SMO: Eros tanatos, Žariš in žgeš, Pisma

2.) *Pesmi s socialno in narodnostno tematiko*

- govorijo o Primorju, Istri, Krasu, Goriški brdi
- PREBRALI SMO: Noč v Medani, Istrska vas

3.) *Razmišljujoče refleksivne pesmi*

- pogosto so meditacije o smrti
- nanj je močno vplivalo krščanstvo in dva pesimista – Schopenhauer in Nietzsche

PISMA

- cikel 7 ljubezenskih pesmi
- zbirka: Padajoče zvezde
- nastanek: v Padovi, kjer je bil na zdravljenju
- lirski subjekt: ženska, ki nagovarja mrtvega moškega
- motivi: ljubezensko hrepenenje, misel na samomor, čutnost in strast, motiv vodnjaka
- tema: ljubezen in smrt
- PRVO PISMO:
 - izraženo hrepenenje
 - ženska govori mrtvemu moškemu
 - vpliv kitajske lirike
 - enjambemet (*izgovorjava: onžanmo*) – miselni prehod
- PETO PISMO
 - začne se z verzom: «Nikoli več mi morda ne bo moči»
 - hrepenenje zavest o popolni povezanosti (simbol vodnjaka)
- ŠESTO PISMO
 - začne se z verzom: «Smrt?»
 - motiv samomora kot združitve po smrti (Romeo in Julija)
 - v pismu najdemo dvom in strah (Hamlet)
- SEDMO PISMO
 - »Če drugega življenja ni«
 - imamo izraženo čutnost
 - lirski subjekt ne pristaja samo na duhovno ljubezen

- gospodarske, socialne in politične spremembe so se v 20. st. začele širiti v vse dežele sveta ter se povezovati med seboj

- pojavile so se nove struje:

1.) KUBIZEM

- izhaja iz francoske besede le cube, kar pomeni kocka
- nastane okoli leta 1907
- predstavnik: Apollinaire
- odpravil je ločila, ustvaril novo obliko posredovanja doživljanjaev – Tok zavesti

2.) FUTURIZEM

- izhaja iz latinske besede futurum, kar pomeni prihodnost
- nastane leta 1909 v Italiji in 1911 v Rusiji
- predstavnik: Majakovski
- želel je obračunati z vsem preteklim, filozofijo in kulturo
- v vojni je videl rešitev sveta

3.) DADAIZEM

- izhaja iz otroške besede dada
- uprl se je tradicionalni kulturi, logiki, estetiki in jeziku
- njegov književni pomen je bil majhen

4.) EKSPRESIONIZEM

- izhaja iz latinske besede ekspresio, kar pomeni krik
- razvil se je okoli leta 1910 v Nemčiji
- predstavnik: Frakl
- prikazoval je človekovo notranjo razklanost po 1. sv. Vojni

5.) SUREALIZEM

- izhaja iz francoske besede surrealisme, kar pomeni nadresničnost
- nastal je v Franciji po 1. sv. Vojni
- prikazuje človekovo podzavest
- v književnost je uvajal halucinacije, sanje
- predstavnika: Kafka, Grum

6.) EKSISTENCIALIZEM

- izhaja iz latinske besede existencia, kar pomeni obstoj
- predstavnika: Camus, Sartre

7.) MODERNI ROMAN

- opustil je logično prikazovanje dogajanja v prostoru in času

- prikazuje človekovo subjektivnost, asociacije, spomin, podzavest, sanje...
- predstavniki: Proust, Joyce, Faulkner

8.) SOCIALISTIČNI REALIZEM

- razvil se je v Rusiji
- prikazuje boj za socializem, želi prikazati njegove pozitivne lastnosti
- predstavnik: Šolohov

9.) ABSURDNA DRAMATIKA

- bila je v nasprotju z realističnim gledališčem
- osebe niso oblikovane kot značaji, ampak tipi
- med osebami je izrazita odtujenost
- dela so v glavnem kratka
- predstavnik: Beckett

FEDERICO GARCÍA LORCA

- rodil se je v Andaluziji blizu Granade
- študiral je na univerzi v Granadi – književnost in pravo
- po letu 1929 je živel v Madridu v krogu književnikov in umetnikov
- postal je tudi ravnatelj potujočega univerzitetnega gledališča
- ko je izbruhnila državljanska vojna je odšel v Granado, kjer so ga ustrelili pripadniki Fašistične milice

DELA: - Pesniške zbirke:

- Knjiga pesmi
- Pesmi
- Ciganski romancero
- Pesnik v New Yorku

- Drame:

- Lepa čevljarka
- Svadba krvi
- Dan Bernarde Albe
- Doña Rosita

PREBRALI SMO:

- Slovo
- Vitezova pesem
- Mesečniška romanca
- Nezvesta žena
- V svoji poeziji je združil pridobitve modernih struj, zlasti surealizma

- v Evropi je postal znan kmalu po 2. sv. Vojni, ko so začeli izhajati njegovi prevodi
- je eden najpomembnejših lirikov tega stoletja

VITEZOVA PESEM

- pesniška zbirka: Pesmi
- lirski subjekt: popotni vitez
- motivi: popotni vitez, pot črne kobile, rdeča luna, Cordoba
- pesniške figure: 1.) personifikacija («Cordoba, daljna in sama.«, »Smrt me oprezuje.«)
 - 2.) ponavljanje («Cordoba, daljna in sama.«)
 - 3.) inverzija («Kobila črna, luna rdeča.«)
 - 4.) pridevniško izražanje («Cordoba sama«, »kobila črna«,...)
 - 5.) vzkliki («Joj, moja črna kobilica!»)
 - 6.) neglagolski stavki
 - 7.) metafore (Kobila črna-smrt, luna rdeča-življenje)
- literarne smeri: simbolizem (simbolika barv), impresionizem, ekspresionizem (kriki)
- tema: nedosegljivost cilja, pesnikova neuresničena želja → Cordoba

*Cordoba.
Daljna in sama.*

*Kobila črna, luna velika,
in maslinevmojibisagi.
Čeprav poznam vse ceste
nikdarnepridemvCordobo.*

*Na ravnini, v vetru
kobilica črna, lunardeča.
Smrt me oprezuje
s stolpov v Cordobi.*

*Joj, kako dolga je cesta!
Joj, moja vrla kobilica!
Joj, ko me smrt pričakuje,
preden še pridem v Cordobo!*

*Cordoba.
Daljnainsama.*

JACQUES PRÉVERT

- rodil se je v Neuilly ob Seni
- neredno je zahajal v šolo, kot fant je menjaval priložnostne zaposlitve
- v Parizu se je pridružil skupini Nadrealistov, ki so želeli prodreti v človekovo podzavest
- kasneje se je z njimi razšel in kmalu oblikoval svoj slog, ki je bil blizu sedanji govorici
- bil je pesnik Pariza in majhnih nepomembnih stvari
- umrl je v Normandiji

DELA: - pesniške zbirke:

- Besede
- Pripovedi
- Predstava
- Dež in lepo vreme
- Ropotija
- Peti letni čas

- filmski scenariji:

- Obala noči
- Otroci galerije

- osrednja tema njegove poezije: ljubezen
- ljubezen mu je temeljna vrednota človeškega življenja
- ljubezen zanj ni pollaščujoča in zamerljiva

PREBRALI SMO:

- Paris at night
- Vrt
- Barbara

BARBARA

- njegova najbolj znana pesem
- tu se najlepše zvijeta ogorčenje med vojno in sočutje so brezimnih ljudi
- pesnik je iz prizora kasneje do tal porušenega mesta Brest izoblikoval pretresljivo protivojno izpoved
- Brest je пристanišče ob Bretaniji, ki so ga porušili med vojno
- ta pesem je v francoski kulturi dobila kulturni pomen

JAMES JOYCE

- rodil se je v Dublinu
- najprej je hodil v šolo k jezuitom, nato pa je študiral medicino
- po nedokončanem študiju je bil nekaj časa pevec in igravec
- nekaj časa je živel v Zürichu in Parizu
- skoraj slep je umrl v Zürichu

DELA: - pisati je začel liriko in drame, potem pa pripovedništvo z novelami:
Ljudje z Dublina

- napisal je tri romane: Portret mladega umetnika, Ulikses, Finneganovo prebujanje

ULIKSES

- nastal je v Trstu
- je primer modernega romana
- pisatelj je omejil opis zunanjega sveta in dogajanja
- obsežen roman, ki zajema dogajanje le enega dneva – 20 ur
- datum: 16. 6. 1904
- prikazuje usode treh glavnih oseb:
 - 1.) Leopold Bloom – 38 letni, po rodu žid (ustreza Odiseju)
 - 2.) Molly Bloom – njegova žena, amaterska pevka, ki na dom sprejema ljubimce kadar je sama (je nasprotje Penelope)
 - 3.) Stephen Dadaus – 22 letni študent, intelektualec, ki se preživlja s poučevanjem, je nekakšen Bloomov duhovni sin (ustreza Telemachu)
- Molly se ves čas nahaja v postelji, moška pa se ves čas blodita v Dublinu, nato pa se vrneta domov
- vsakemu izrazitejšemu dogodku iz Odiseje ustreza kakšen dogodek Uliksesa
- gre za parodijo grškega mita, ki razkriva banalnost, nesmiselnost in proznost vsakdanjega življenja

Notranji monolog – oblikovno sredstvo za predstavitev misli, vtisov ter asociacij človekove zavesti in podzavesti, kjer le-te niso logično, slovnično in kronološko urejene

FRANZ KAFKA

- rodil se je v Pragi, po rodu je bil žid
- obiskoval je nemške šole
- doktoriral je iz prava in se zaposlil kot uradnik
- bil je zelo problematičen, doživljal je podobne drame kot njegovi junaki
- zbolel je za tuberkulozo in umrl
- v oporoki je zahteval, da se njegovo pisanje uniči

DELA: - pisal je prozo

- napisal je tri moderne nedokončane romane: Proces, Grad, Amerika –

Trilogija samote/Magična trilogija

- znani sta tudi njegovi deli Pisma in Dnevnik

PREOBRAZBA

- literarna vrsta: novela – 1 dogodek, malo oseb, napetost, 1 osrednji predmet
- zasnova: preobrazba
- vrh: njegovo trpljenje
- razplet: odločitev za smrt
- literarne smeri: surrealizem, eksistencializem
- motivi: preobrazba človeka v žival, odnos uslužbenec predpostavljeni, odpoved družine sinu, smrt
- jezik: preprost, včasih skop
- pripovedovalec: personalni

JEAN-PAUL SARTRE

- rodil se je v Parizu
- v Parizu je študiral filozofijo
- postal je profesor filozofije
- v 2. sv. vojni je bil v ujetništvu
- ustanovil je revijo Les tempes modernes (Moderni časi)
- dobil je tudi Nobelovo nagrado, ki jo je odklonil
- umrl je v Parizu

DELA: - je predstavnik Ateističnega eksistencializma

- novele: Žid - roman: Gnus
- trilogija: Pota svobode (sestavljena iz: V zrelih letih, Odlog, Smrt v duši)
- drame: Muhe, Zaprta vrata, Nepokopani mrtveci, Spoštljiva vlačuga...
- dva filozofska spisa: Bitje in nič, Eksistencializem je vrsta humonizma
- avtobiografija: Besede

ZAPRTA VRATA

- nastalo leta 1944
- to je eksistencialistična drama
- v peklu se po smrti znajdejo 3 osebe:
 - 1.) Grasin – novinar, strahopetnež, ki se nemoralno izživlja nad ženo, v resnici pa si ne upa v vojno. Slabištvo prekriva s sadizmom, zaradi strahopetnosti pa ga zatira
 - 2.) Estelle - meščanska dama in detomorilka, ki je varala svojega moža, s katerim se je poročila zaradi denarja, umorila otroka, s tem pa tudi ljubčka, ki se je vrgel čez okno
 - 3.) Ines – lezbika, ki je povzročila smrt moža svoje pariške ljubice
- Estelle želi Garcina, Ines pa jo pri tem ovira in celo zabode
- Ines želi Estelle, pri čemer izrablja Garcina (ga muči, ponižuje)
- Garcin pa si želi samo miru in samopotrditve, a zaman
- Sartrova enodejanka je bila uprizorjena v Parizu, v maju, leta 1949 v Camusovi režiji (odigral je tudi glavno vlogo)